

ՊԱՏԿԵՐ

ՀԱՆԴԵՍ ԿԻՍԱՄՍԵԱՅ

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ ԹԻՒ 23

15 Մարտ 1898

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՏՊԱՐԱՆ

ՃԻՎԷԼԷԿԵԱՆ

Պատկը Այի շատուէօի Թիւ 20

1898

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

- 1 Ընտանեկան Աստեղաբաշխութիւն.
- 2 Յդ. Լուսեան Աստածայ.
- 3 Երեսօրհանն. Մ. Վ. ՌԴՌԵՐԼԵԱՆ
- 4 Յրենադրութիւն Յամանեան ըստ ծիսի Անաշխտայ.
- 5 Այլապր.
- 6 ՎԱՐՔ Ս. ՄՈՆԻՔՍՏԻ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Վ. ԱՔԻԿԵԱՆ

Պ Ա Տ Կ Ե Ր

Հ Ա Ն Դ Ե Ս Կ Ի Ս Ա Մ Ս Ե Ա Յ

Ուրերորդ Տարի

Թիւ 23

15 Մարտ 1898

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԱՍՏԵՂԱԲԱՇԽՈՒԹԻՒՆ

(Շարունակութիւն տես թիւ 22)

73. Բ. Լուսնի զանազան երեւոյթք երկրիս շարժմամբն դիտուած. — Երկիրս՝ ինչպէս դիտենք մենք այժմ՝ 24 ժամուան մէջ ինքն իր վրայ կը թաւալի արեւմուտքէն դէպ արեւելք. եւ 30 օր 10 ժամէն քիչ մ'աւելի ժամանակի մէջ ալ ծիր խաւարման շրջանակին 12երորդ մասն կը կտրէ. այսինքն 30 աստիճան: Որով 365 օր 5 ժամ 48' 51" րոպէի մէջ արեւուն շուրջ կը դառնայ: Իսկ լուսինն իր օրական շարժումն եւ ամսականն նոյնչափ ժամանակի մէջ կը կատարէ արեւմուտքէն դէպ արեւելք. որով լուսինն միշտ նոյն երեսն կը տեսնենք:

Ուստի սկսինք այն կէտէն՝ յորում Երկիրս եւ Լուսինն միասին կէս օր ունենան. եւ ենթադրենք այս քաղաքն ուր կը գտնուինք մենք. — Գիտնալով որ մեր օրական շրջանին մէջ լուսինն 49 վայրկեան միայն յետամնաց է, ըսել է թէ Երկրիս հետ արեւմուտքէն դէպ արեւելք շրջան ըրած ըլլալով՝ որպէս զի մեր երկնքին վրայ իր միջօրէականին բարձրութեան հասնի՝ հարկաւ արեւուն հետ առաւօտուն ելած եւ անոր հետ իր արեւմուտքն պիտի կատարէ: Այս միջոցին մենք լուսինը չենք կրնար տեսնել. վասն զի ցերեկ է, եւ իր խաւարին մասը մեզի դարձուցած է. այս է նոր լուսինն: Երկրիս եւ լուսնին եւ արեւուն այսպէս գաղաթնահայեաց ուղղութեամբ իրարու հանդիպելն՝ զուգակշիռ կը կոչուի. եւ այս իւրաքանչիւր լուսնի շրջանին մէջ անգամ մը կը պատահի միայն:

Ներկրագնախա որ եւ է կէտէն լուսինն չերեւիր այս ժամանակին, Վասն զի երկիրս իր օրական շրջանն 24 ժամուան մէջ կատարելով՝ եւ լուսինն յետամնացութիւնն միայն 49 վայրկեան ըլլալով միջին հաշուով, ամեն տեղ զուգակշիռ է զրեթէ այն օրն, Որով յաջորդ օրն երբ մենք արեւելք ունենանք՝ լուսինն 49 վայրկեան վերջը մեր հորիզոնին վրայ պիտի գտնուի, եւ պիտի չտեսնուի՝ վասն զի զրեթէ զուգակշիռ է դարձեալ մեզի, որով միջօրէականին պիտի հասնի եւ արեւմուտքի ատեն անհետ պիտի ըլլայ զրեթէ արեւուն հետ: Երեք օր վերջը՝ երբ մենք արեւելք ունենանք՝ լուսինն 2 ժամ 27 վայրկեան յետամնաց ըլլալով՝ այնչափ վերջը մեր հորիզոնին վրայ պիտի գտնուի, որով նոյնչափ ժամանակ արեւէն յետոյ միջօրէականին վրայէն պիտի անցնի, եւ արեւմուտքէն ալ նոյնչափ ժամ յետոյ պիտի մտնէ: Որով այդ երկու ժամուան վերջալուսին մահիկ մը պիտի տեսնուի մեր արեւմտեան կողմը, եղջիւրներն դէպ ի մեր արեւելքն դարձուցած:

Երեք օր զրեթէ այսպէս քիչ քիչ աճելով, Նոր լուսինէն զրեթէ եօթն օր վերջն երբ մենք արեւելք ունենանք՝ լուսինն զրեթէ 6 ժամ յետամնաց ըլլալով՝ նոյնչափ վերջը մեր հորիզոնին վրայ պիտի գտնուի, եւ նոյնչափ ժամանակ յետոյ միջօրէականին վրայ պիտի հասնի մինչդեռ մեզի արեւմուտք է: Այսպէս իր միջօրէականէն մինչեւ իր մուտքն՝ այսինքն վեց ժամ՝ պիտի տեսնուի մեզի իր լուսաւոր սկաւառակին կէտն՝ երկնային աղեղին կիսուն վրայէն սկսելով, որ է առաջին քառորդ, լուսաւորուած կորնթարդն դէպ ի մեր արեւմուտքն դարձուցած:

74. Այսչափն հասկնալով՝ մնացածն ինքն իրեն կը հասկըցուի, բայց որպէս զի ձանձրոյթ չդայ եւ որ եւ է կասկած ելլալով միտքդ չպզտորի եւ կիսատ չմնայ խնդիրն, կ'ուզեմ նախ ըսել Քեզ՝ Սիրելիս, թէ ի՞նչ է Քու մտքէդ անցած զժուարուութիւնն եւ միանգամայն պարզել դայն, եւ ապա թողուլ որ չարունակեալ եւ կատարեալ վերի քննութիւնն:

75. Դու, Սիրելի, զիտեմ զի լաւ ըմբռնած ես վերի ըսուածներն, բայց նոյնչափ պարզ չէ մտքիդ եւ աչքիդ առջեւ դեռ լուսինն լուսաւոր կիսադնտին մեր աչքին առջեւ աճելուն կամ նուաղելուն պատճառն: Բայց այս բանին մէջ զժուարութիւն չկայ. զիտէ անցեալ 2 եւ 10 սլատիկն: Ներկիս կեդրոնէն ուղղահայեաց զի՞մ մը ձգէ դէպ արեւու կեդրոնն. երբ գոյգաւկշիռ, են երեքն ալ՝ լուսինն կեդրոնէն պիտի անցնի այդ զի՞մն:

ինչպէս է նոր լուսնին ժամանակ. հետեւաբար լուսաւոր կիսագունան արեւին կողմն մնալով՝ մենք խաւար կիսագունան կը տեսնենք: Դիտենք նոյն պատկերին մէջ առաջին քառորդն, նոյնպէս ուղղահայեաց գիծ մը ձգենք Երկրի կեդրոնէն դէպ արեւու կեդրոնն, եւ գիծ մ'ալ երկնցունենք Երկրէս դէպ ի լուսնի կեդրոնն, այս երկու գծերուն մէջ կը մնայ շրջանակի մը քառորդն, որով լուսաւոր կիսագնտին քառորդը միայն մենք կրնանք տեսնել: Որչափ առաջ երթանք՝ գծենք նոյն գծերն, եւ կը հասկնանք՝ թէ որչափ մասն լուսնի լուսաւոր կիսագնտէն կրնայ տեսնելի ըլլալ մեզի:

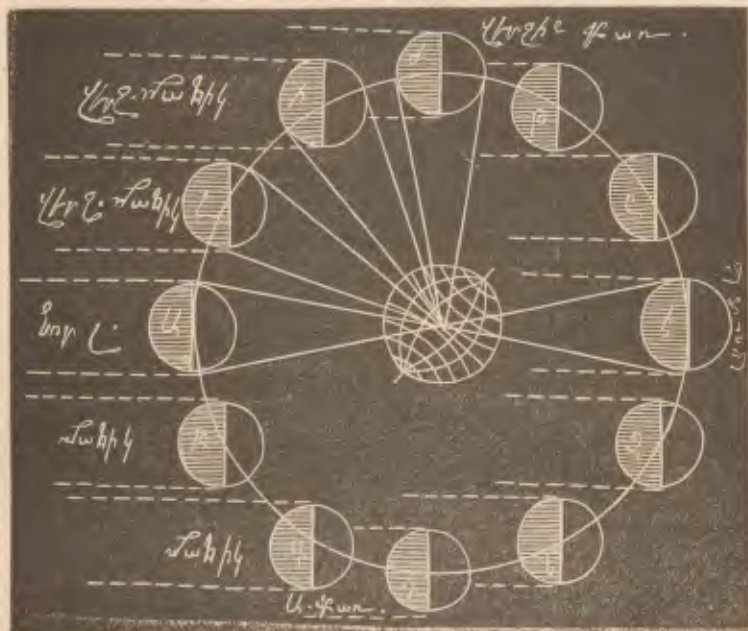
Հասնինք մինչեւ Լրումն լուսնի. ձգենք նոյն ուղղահայեաց գծերն. նոյն գծին վրայ են երեքն ալ. միայն թէ այս անգամ հակադիրն է. հակադիրն. կը կոչուի. այս ատեն ամբողջ լուսաւոր կիսագունան տեսնելի է մեզ: Ասկէց յետոյ կ'ըսկսինք նորէն լուսաւոր կիսագնտէս մաս առ մաս կորսուցնել. գծէ՛ գծերն՝ եւ տես, մինչեւ Վերջին քառորդ, որ ճիշդ առաջին քառորդին հակադիրն է: Եւ ապա միշտ նուազելով կ'ունենանք վերջին Մանիկն, եւ ապա նորէն ծայրէն:

76. Ահա ուրիշ մանրամասն պատկեր մ'ալ Ձեւ 11 նոյն օրինակաւ: Այս պատկերին մէջ Երկրի կեդրոնին վրայ կը գտնուիս Դու. Ա, Բ, Գ, եւն լուսնին է որ Երկրի վրայ կը դառնայ. ձախ կողմէն արեւուն ճառագայթներն կը հասնին: Տէս, ինչպէս Ա. էն ցկեկով մինչեւ է երթալով լոյսն կ'աճի՝ Բեզ համար, իսկ էէն մինչեւ Ա կը պակսի՝ Եթէ ուղեւ այս երեւոյթն սենեկիդ մէջ իսկ տեսնել եւ փորձիւ ստուգել՝ թելի մը կամ դերձանի մը ծայրն ճերմակ գնդակ մը կախէ, ու ճրագէն քայլ մը հեռու անշարժ կենալով՝ երկնցուր ձեռքդ ու ճրագին չուրջն պտտողոր դնդակդ աչքդ վրան սեւեւած. լուսնին փոփոխութեանց փոքրիկն պիտի տեսնես հոն:

77. Նախկին պատկերն քննած ժամանակ Երկիրս անշարժ ենթադրեցինք, եւ ըսինք որ ամենազոյզն վրիպակ մը գործած կ'ըլլանք այդու. եւ իրաւ է այդ. վասն զի այդչափ ժամանակի մէջ լուսնին հագիւ թէ իր ծրին 12երորդ մասը կրնայ կտրել: Եթէ Երկիրս անշարժ ըլլար՝ լուսնական ամիսն եւ լուսնին երկրի վրայ ըրած թաւալումն նոյն տեւողութիւնն պիտի ունենային. բայց վասն զի Երկիրս իր թերաւաձեւին վրայ եւ լուսնին իր ծրին վրայ նոյն ուղղութեամբ կը շարժին, ուստի լուսնին Զուգակիւ չեղած՝ ըսել է թէ իրապէս թաւալած է ան-

գամ մը երկրիս չուրջնո՛ւ Որով կը հետեւի՝ թէ Նոր լուսինն որ
Ծնունդ լուսնի ալ կը կոչուի՝ իրական չրջանէն 2 օր եւ $\frac{1}{4}$ վերջն
է միշտ Սատեղաբաշխք գտած են լուսնին իրական թաւալման
տեւողութիւնն 27 օր 7 ժամ 43 վայրկեան 11 րոպէ 5 ման-
րորդ. իսկ ծննդէն մինչեւ միւս լուսնական ծնունդն՝ 29 օր
12 ժամ 44 վայրկեան 3 րոպէ:

78. Գ. Լուսինն ի՞նչպէս խաւարման պատճառ. կըլլայ.—
եթէ լուսինն իր ծննդեան ատեն արեւուն լուսէն չիտախանուէր

Ձեւ 11

միջօրէականին վրայէն արեւուն հետ միասին անցըն ոլիտի
տեսնուէր. քիչ մը վեր քիչ մը վար. Այս քիչ մը վեր քիչ մը
վար խօսքն ձրի չէ, այլ կամաւ. վասն զի եթէ ամեն գուգա-
կչոխ ատեն լուսինն չեշտակի արեւուն ուղղութեամբն իյնար,
այնպէս որ երկրիս վրայէն դիտող աչքէն ձգուած ուղիղ դիմն
լուսնի կեդրոնէն անցնելով հասնէր ձիչդ արեւուն կեդրոնն՝
այն ատեն ամեն նոր լուսնին արեւու խաւարումն կ'ունենա-
լինք. կամ ամբողջ կամ մասամբ: Սակայն այս ամեն անգամ

չպատահիր, անոր համար արեւու խաւարումն մերթ ընդ մերթ է, ինչպէս պիտի տեսնենք քիչ յետոյ, Նոյնպէս ալ եթէ ամեն լուսնի հակակշիռ ըլլալուն՝ Արեւու կեդրոնէն ձգուած գիծ մը ուղղակի Երկրիս եւ լուսնին կեդրոնէն անցնէր՝ Երկրիս ձգած կոնաձեւ շուքն՝ պիտի ծածկէր լուսինն, որով մինչեւ որ այդ աստիճանէն դուրս ելլէր՝ լուսնի խաւարումն պիտի ունենայինք մասնակի կամ ամբողջական, այլ այս ամեն հակակշիռն չհանդիպիր:

79. Այս նախնական ծանօթութիւնքն աւանդելով՝ անխնդ քաջատրութիւնն: Երկու պատճառաւ ամեն լուսնի ծննդեան ատեն Արեւու խաւարումն չպատահիր, նոյնպէս երկու պատճառաւ ամեն լուսնի լուսինն չխաւարիր: Առաջին, վասն զի լուսնի ծիրն երկրիս ծիրն հետ նոյն մակարդակի վրայ չէ, այլ հակած է քիչ մը, ինչպէս ըսինք: Երկրորդ, վասն զի այդ ծիրին հանգոյցներն՝ զոր հիմայ պիտի բացատրեմ՝ երկրիս շուրջը կը հոլովին 18 ատրուան մէջ գրեթէ շրջանակ մը ձեւացուանելով: Այս երկրորդ մասն ալ ապա առանձինն պիտի ըսեմ Բեզուանի ծիրն երկրիս գծած ծիրն վրայ հակած ըլլալով՝ յայտնի է որ անոր կէտն ասոր մէկ կողմն է, այսինքն վրան, եւ միւս կէտն՝ միւս կողմը, այսինքն Միւր խաւարման տակն: որով կը հետեւի՝ թէ լուսինն իր ծիրն վրայ շրջելով՝ երկրիս ծիրն ճիշդ իրարու ընդդիմակայ երկու կէտերն միայն անպատճառ պիտի շօշափէ: Այս կէտերն հանգոյց կը կոչուին:

80. Միւր խաւարման մակարդակին վրայի այս երկու կէտերն (հանգոյց) հաստատուն չեն, եթէ սոյնպէս ըլլային՝ կամ ամեն լուսնական շրջանին միօրինակ խաւարումն պիտի ունենայինք, եւ կամ ընտել, եւ զարձեւալ եթէ ենթադրենք՝ թէ այդ հանգոյցներն երկրիս կեդրոնէն գէյ Արեւու կեդրոնն ձգուած ուղիղ գծին վրայ գտնուէին՝ շարունակ բոլորական կամ մանեկաձեւ խաւարումն պիտի ունենայինք Արեւու եւ բոլորական խաւարումն լուսնի: Վասն զի զուգադիպութեան ժամանակ պիտի տեսնէինք յայնժամ լուսինն Արեւու ճիշդ առջեւն, իսկ հակադիպութեան պահուն՝ Երկրիս հովանւոյն մէջ: — Այդ ուղիղ դիմն որ մոլորակին կեդրոնէն անցնելով կը հասնի աստղի մը կեդրոնն՝ միջնաշարի ճառագայթ կը կոչենք:

81. Այլ արդ իրաւունք ունիս հարցունելու թէ ինչ է ուրեմն եղիլութիւնն, ահա խնդրածիդ պատասխանն, ուշ դիւր: Միւր խաւարման վրայի երկու լուսնական հանգոյցներն անհաս-

տատ ըլլալով՝ 18 տարուան մէջ՝ ինչպէս ըո՛ր՝ Երկրիո չուրջն չըջան ընելով կը հասնին նոյն առաջին դիրքին՝ զոր ունէին Երկրիս եւ Արեւուն նկատմամբ . սակայն այդչափ ժամանակի մէջ իւրաքանչիւր լուսնական հանգուցին ուղղութիւնն անգամ մը միայն կը հանդիպի Երկրիս եւ Արեւուն մէջ , անգամ մ'ալ Երկրէս անդին . այսինքն՝ թէ այդ 18 տարուան ընթացքին մէջ իւրաքանչիւր լուսնի հանգուց անգամ մը միայն Արեւուն եւ Երկրիս մէջ՝ եւ անգամ մ'ալ Երկրէս անդին միջնաշաւիզ ճառագայթի ուղղութեան վրայ կը գտնուի . Որով միայն այն ատեն՝ կամ քիչ առաջ կամ յետոյ Արեւու կամ Լուսնի խաւարումն կ'ունենանք միայն :

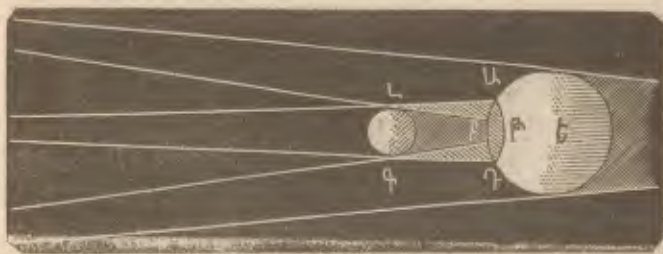
82. Խաւարման պահուն լուսինն կրնայ ամբողջովի մը ծածկել Արեւն , այն ատեն բոլորակաւ խաւարումն է . կրնայ միայն կեդրոնն ծածկել , չուրջանակի լուսաւոր օղակ կամ մասնակ թողլով . մասնեկամէս խաւարումն է . կրնայ զարծեալ իր ուղղութեան գծոյն համեմատ մաս մը միայն ծածկել . խաւարումն մասնակաւն է : Պիտի բացատրեմ ասոնց պատճառն :

83. Լուսինն ծիրն բոլորակ չըջանակ չէ , այլ հաւելիւթաձեւ , կամ լաւ եւս ըսելով՝ թերատաձեւ է . եւ Երկրիս այս թերատաձեւին կեդրոնին վրայ չէ . Որով կը հետեւի՝ զի լուսինն միշտ Երկրէս նոյն հետաւորութիւնն չունի . որով նոյն մեծութեամբ չերևիր միշտ լուսինն մեզի . երբ մեզի ամենէն մօտ կէտին վրայ է՝ իր սկաւառակն արեւէն քիչ մ'աւելի մեծ կը տեսնուի . այն ատեն լուսինն Արեւուն առջեւէն անցնելով՝ կրնայ բոլորովին ծածկել զայն , որով բոլորակաւ խաւարումն կ'ունենանք : Իսկ երբ Երկրիս ամենէն հեռու կէտին վրայ է լուսինն՝ թէպէտ եւ Արեւուն առջեւէն անցած ատեն կեդրոն կեդրոնի դալով կը ծածկէ զայն , այլ ոչ բոլորովին . որով կ'ունենանք այն սքանչելի տեսարանն՝ խաւարի մէջ կը լուսաճաճանչ անիւ մը , մանեկաձեւ խաւարումն : Այլ երբ լուսինն կեդրոնն ուղղակի Արեւու կեդրոնին վրայ չհանդիպի՝ այլ մասամբ միայն ծածկէ զայն՝ կ'ունենանք մասնակի խաւարումն : Այս վերջինն ստէպ կը պատահի , կրնանք ամեն տարի ունենալ :

84. Սակայն Սիրելի , պէտք է զիտնաս՝ որ երբ երկրագընտիս մէկ կէտին վրայ ուր ցերեկ է՝ արեւու բոլորակաւ խաւարումն պատահի՝ միւս կէտին վրայ կրնայ մասնակի ըլլալ այդ Ահա այս բաժիս պատճառն բացատրեմ Զեւ 12 պատկերաւ :

Կը տեսնես որ ԼԳ Լուսինն է , Ե Երկրագոլնատս , ձախ

կողմն հեռուն Արեգակն կայ որուն ճառագայթներն կը հասնին
 Լուսնին եւ Երկրիս վրայ : Լուսնին այն երեսն որ Արեւուն
 դարձած է՝ ի սպառ լուսաւորուելով՝ ետեւի կողմէն կոնաձեւ
 շուքն կ'երկարի, այս շուք այնչափ աւելի երկայն է՝ որչափ որ
 Լուսինն Արեւէն հեռու եւ Երկրիս մօտ է : Ուստի երբ Լուսինն
 մեզի ամենէն մօտ կէտին վրայ է՝ այդ կոնաձեւ շուքն կը հաս-
 նի մինչեւ Երկիրս, եւ հոն մթին շրջանակ մը կը ձեւացունէ .
 այդ տեղ Արեւու ճառագայթն չկրնար հասնիլ. որով բոլորական
 խաւարումն է : Սակայն այդ կոնաձեւ շուքին շուրջն մթնշաղ
 շրջանակ մ'ալ կայ՝ որ քերաստուեք կը կոչի . Ա.Դ. այս
 օղակաձեւ շրջանակն Արեւու սկաւառակին մէկ մասէն միայն
 լոյս կ'առնէ , որով այդ տեղ գտնուողն միայն Արեգական այն
 մասն կը տեսնէ . այսպէս Ս. կէտին վրայ (ստուերին մէջ) զըտ-
 նուողն . վասն զի սկաւառակին միւս մասն կը ծածկուի աչքէն
 Լուսնին ձգած շուքին պատճառաւ :

Ձեւ 112

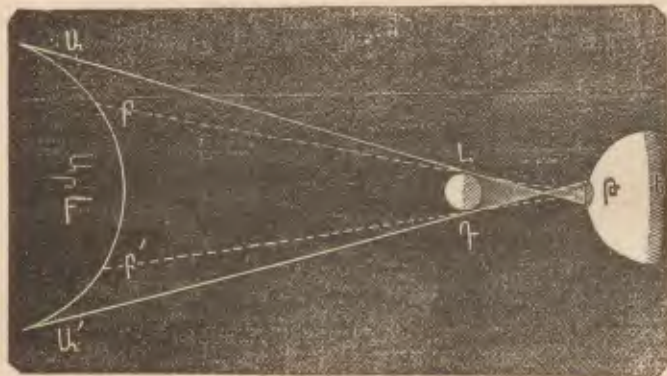
85. Այս պատկերով Արեւու բոլորական եւ մասնական
 խաւարումներն պարզ պարզ կրնանք նկատել եւ բացատրել :
 Իսկ մանեկաձեւ խաւարումն կը ներկայացունենք Ձեւ 13 պատ-
 կերով. յորում կը տեսնենք՝ զի Լուսինն մերձաւոր չլլալով
 Երկրիս՝ իր կոնաձեւ շուքին ծայրն մեզի չհասնիր : Թ' կէտին
 վրայ կեցող մարդն՝ Արեւու միայն Բ Բ' մասն ծածկուած կը
 տեսնէ, Թ' Լ Բ եւ Թ' Դ Բ' ուղղութեամբ , լուսնին ետեւն .
 մինչդեռ Ս. Բ եւ Բ' Ս' մասերն շրջանակաձեւ կ'աւ սովորա-
 կան բառովն՝ մանեկաձեւ կ'երեւի :

Աւելորդ է ըսելն՝ թէ Արեւու խաւարումնք միշտ Լուսնի
 Ծննդեան (Նոր լուսնին) կը հանդիպի . ինչպէս լուսնի խաւար-
 մունքն ալ՝ միշտ Լրման :

Քննենք հիմայ լուսնի խաւարումն :

86. Կը յիշեա անշուտ ըսածս՝ թէ լուսնի խաւարումն միայն լուսնի լրման ժամանակ կրնայ հանդիպիլ. բայց այս ալ ամեն անգամ չպատահիր. կրկին պատճառներ կան. առաջինն՝ լուսնի եւ երկրի ծիրերուն հակումն է. երկրորդն՝ լուսնի ծիրին հանգոյցներուն տեղափոխութիւնն: Երբ լուսինն հակադէպ է Երկրիս (լրումն)՝ եւ հանգոյցն ուսկից պիտի անցնի հակադիպում թեան ժամանակ մօտ իյնայ Երկրիս ձգած կոնաձեւ շուքին առանցքին՝ Լուսինն ամբողջովին այդ շուքին մէջ կը մտնէ, որով լուսնի բոլորական խաւարումն կ'ունենանք. իսկ երբ հեռու է քիչ մը անկէ հանգոյցն՝ մասամբ կը մտնէ մէջն. որով մասնակի է խաւարումն:

87. Այլ չառ անգամ լուսինն բոլորական խաւարման պա-

Ձեւ 13

հուն իսպառ չանհետանար, եւ փոխանակ բոլորովին խաւարեալու՝ մութ արեան գոյն կ'առնէ. այս կը պատահի մոռաւանդ երբ Լուսինն իր տմենէն մեծ հեռակէտին հասած է Երկրէս՝ վաւեր զի այն առին Արեւուն ճառագայթներն որչափ ալ Լուսնէն կտրուած են՝ այլ Երկրադնախա վրայէն անցնող ճառագայթքն լուսնին աւելի մօտ են, իր Երկրէս ունեցած մեծագոյն հեռաւորութեանն պատճառաւ. այդ շառաւիղներուն անդրադարձութեան արդիւնքն է առած արեան մութ գոյնն:

88. Լուսնի խաւարումն երբ պատահի՝ միշտ տեսանելի է ամբողջ այն կիսագնդին՝ որուն հորիզոնին վրայ է. մինչդեռ Արեգական խաւարումն միշտ տեղական է: Երկրիս միայն այն

մասէն կը տեսնուի՝ որ լուսնին կոնաձեւ շուքն եւ թերաստուներն կը հասնի. ինչպէս վերի կրկին ձեւերէն կը տեսնուի, թէ շուքն եւ թէ մթնշաղն՝ կը տեղափոխեն, Երկրիս եւ Լուսնի շարժման պատճառաւ. մանաւանդ Երկրիս, որով աստղաբաշխք ժամանակէն առաջ կրնան ցոյց տալ առանց փրփփելու՝ թէ մեր եւ որչափ ժամանակ պիտի տեւէ խառնուումս:

(Շարայաբեյի)

ՅԱՂԱԳՍ ԷՈՒԹԵԱՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ

(Շարունակութիւն տես քիւ. 20)

Էուրփին իրաց տպացոյց է Աստուծոյ էութեան

Առաջին զօրաւոր ձեռնարկութիւնը՝ զոր ի գոյութենէ իրաց պիտի առնուի, ի մէջ բերելէ պարզելէ յառաջ, կը ծանուցանեմ որ ի հաւատոյ է կարող լինել եզրակացուցանել յիրաց եզելոց Աստուծոյ անկասկածելի էութիւնն: Եւ Վատիկանեան սուրբ ժողովը հրորդը նիստին մէջ սահմանած է. «Աստուած սկիզբն եւ վախճան ամեն լանի ամենահաստատապէս կարող է ճանչցուիլ արարածներէն, բանական մարդոյ բնական լուսոյ միջոցաւ, վասն զի նորա աներեւոյթները՝ յետ ստեղծագործութեան աշխարհիս, յայտնի յարարածս տեսանին» (Conc. Vat. Sess. III. Cap. II.): Առաւել բացայայտ եղանակաւ երկրորդ գլխոյ առաջին կանոնի մէջ նշուիլը կը կարգայ անոնց դէմ որք կը յաւակնին մերժել զԱստուած ճանաչելոյ կարելիութիւնը՝ եւ զելոց էութիւնէ: Եւ այս յայտնադոյն կ'երեւի ձեռնարկութեան մեկնութիւնէ. — Եւ յիրաւի իսկ, ստոյգ է որ, եթէ լաւապէս մտախոհ լինինք եզելոց վերաբերմամբ, դիւրաւ զմեզ կը համոզենք որ իւրաքանչիւրին գոյութիւնը ծագում ունի մի այլ գոյութենէ: Մի չնչաւոր անասուն յառաջ կուգայ մի այլ չնչաւորէ որ զինքը կը ծնանի. մի ծառ յայլ ինչ տունկէ սերմէ որ աւոր բուսանելուն պատճառ կը լինի, որ եւ իցէ մի գոյութիւն որ է՝ անոր համար է՝ վասն զի իրմէ յառաջ մի այլ գոյութիւն

եղած է որ անմիջական պատճառ է հանդիսացած յետագայ գոյութեանն ի մի բան, ամենայն ինչ որ է (esiste) ենթադրէ անպատճառ մի այլ նախկին էութիւն : Պէտք չէ զտեղի առնունք միանք այս անմիջական առաջին պատճառներու վրայ, այլ մի ինչ չրջանով նաւարկինք էութեանց անչափ լայնածաւալ շարքի վրայ, եւ այսու վերջապէս պիտի ժամանեմք՝ էութեանց իւրաքանչիւր կարգի առ առաջին անհատն : «Հարկ անհրաժեշտ է, կ'ըսէր Պղատոն, գնել միութիւն բազմութեան առջեւ :» Հասանելով իւրաքանչիւր կարգի առաջի անհատին, հարցանենք մենք մեզի, թէ արդեօք ունի՞ դա յինքեան բնական իրաւունք լինելոյ, թէ ի հարկաւորութենէ՞ գոյ : Նկատելով որ չէ ի հարկաւորութենէ, այսինքն կարող էր նաեւ չլինել, եւ վստահանալ առանց անպատեհութեան ենթարկուելու, ստիպուած ենք ընդունել առաջին էութեան արտաքին պատճառը, պատճառ մի որ Արարիչ լինի եւ ոչ արարած, ի մէջ ամող եւ ոչ ի մէջ ածեալ : Որպէս չլի՞նք ինչ յօրինեալ բազմութիւն օղերէ, եւ կամելով ընդ երկար մտախոհութեամբ ի նկատի առնուլ, կը տեսնենք որ ո՛չ միայն իւրաքանչիւր օղը կախեալ է եւ հաստատեալ իրմէ անմիջապէս առաջ գտնուող օղէն, այլ ամեն օղերը ի միասին առեալ կարեւորութիւն ունին իրենցմէ դուրս արտաքին պատճառի մը որ զիրենք բռնէ հաստատ եւ ըստ ինքեան ունենայ անկախ եռաթիւն ամեն էութիւններէն :

Զի զօրեր, աստի զհետ բերել, որ գոյութիւնը անվախճան կերպով իրարմէ կախում ունի եւ հետեւաբար չէ հարկ ի խնդիր երանել առաջին պատճառի : չզօրեր վստահ ի որչափ առաւել լինի էութեանց թիւը այնչափ առաւել զգալի կը դառնայ անհրաժեշտ հարկը մի գերադոյն էակի էութեան : Երբ յոլովութիւն օղերու քանակութեամբ մի չլի՞նք լինի, կարեւորութիւն ունի մի հզօր բազկի որ կարողանայ զայն հաստատուն բռնել : Եթէ չուզենք այս եզրակացութեան դալ, այս առաջին պատճառի էութեան ժամանել, եթէ չկամենանք եզրակացուցանել մի ըստեղծող, կառավարիչ, ամենաառաջին պատճառի էութիւնը որ լինի Արարիչ եւ ոչ արարած, չէ հնար բացատրել մի անհատի էութիւն եւս : Հարկ է ուրեմն, ի դէպս այս յառաջ մատչիլ մինչեւ կէտ ինչ, յորում կամ պէտք է խոստովանիլ Աստուծոյ էութիւն, կամ իւր յատուկ սգիտութիւնը : մինչ կամի հաստատել գործոց էութիւնը առանց առաջին եւ կարեւոր պատճառի : «Non datur effectus sine causa.»

Շատ սարի չէ որ երիտասարդին մէկն իւր . ծննդավայրէն
Բորիզու Բաղաքական Համալսարանը առաքուեցաւ ուսումնա-
ւարտ լինելու։ Սա իրեն պատկից ունեցաւ, ինչպէս յաճախ կը
պատահի, անառակ, ստամբակ, եւ բոլորովին անհաւատ աշա-
կերսնիւր։ Սորա բարեպաշտ մօր խրատները, ազգարարութիւններ
եւ աղանձն անկարացան զինքը ի մէջ այնչափ չարագոյն
օրինակաց, ամպարիչոյ բանակցութեանց, անարատ պաշելւ Փո-
թով միացաւ իւր ընկերաց հետ, արձակերասան զկնի ան-
կարգ հաճոյից, իւր ամբարիչոյ եւ հակամարդկային ընթացքն
այն աստիճանի հասաւ որ կը տենչար մեծաւ տենչանօք չէու-
ութեան Աստուծոյ, ըստ որում անգգամը գորմէ մարդորէն կը
խօսի։ Գուն կը գործէր անխոնջ կերպով զինքն համոզել՝ յաւի-
տենական վրէժխորդոյն՝ ամբարիչոյ գործոց պատուհասողին չէ-
ութեան նկատմամբ։ Կը աքնէր նաեւ մեծաւ ճգամը անպատեհ
եւ յայտնի ստապատիր միջոցներով, բացատրել աշխարհքիս
դոյութիւնը առանց Աստուծոյ։ Այնպէս որ ի սուղ ժամանակի
նշանաւոր անհաւատ հանդիսացաւ, որոյ անհաւատութիւնն ինչ-
պէս սովորական է, էր հանգոյն մի թունաւոր անկոց աճած
զազիր եւ զարչելի տղմի մէջ։ — Աւարտելով այսպէս, զիարդ
եւ լինիցի, իւր ուսման ընթացքն, ասականեալ բարոյականով
ի ծոց իւր հայրենի տան վերադարձաւ, անաստուած՝ անոր հա-
մար, որովհետեւ ինքզինքն ամեն տեսակ անառակութեանց եւ
մոլութեանց զոհած էր։ — Արդ սոյն երիտասարդը իւր ծնն-
դավայրն հասած առաջին օրերուն մէջ, մի յարգելի գերդաս-
տանի անդամներէն ժամանակ անցունելու զբօսներու հրաւիրուե-
ցաւ։ Յարգելով նոցա խնդիրը որոշեց երթալ. երբ շատերը մի
ընդարձակ դահլիճի մէջ ձեմելով՝ նորութեանց, գործոց, եւ այլ
անտարբեր իրաց վերայ կը խօսէին, մեր ուսումնաւարտ երի-
տասարդը նկատեց որ երկու օրիորդ 12-13 տարեկան լուսա-
մբտի մը քով նստած մտադրութեամբ կ'ընթեռնուին։ Ուզեց
ինքն եւս նոցա խօսակից լինել եւ մերձենալով լուսամտին ըսաւ
երկու օրիորդաց. ներեցէք, ինչ քովման է կարգացածնիդ։ —
Պարոն, պատասխանեցին, մեր կարգացածը բուման չէ, այլ Աս-
տուծոյ ժողովրդեան պատմութիւն։ Ա՛հ, ուրեմն դուք կը հա-
ւասած որ Աստուած կայ։ — Ապա՞ծ երկու բարեպաշտ օրիորդ-
ները նայեցան չիկնելով, եւ կենդանի կարմրութիւն ինչ տիրեց
անոնց այտերու վերայ, եւ ի նոցանէ մեծը չկարողանալով հան-
դուրմել առանց պատասխանի, ըսաւ. ինչ, Պարոն, միթէ դուք

չէ՞ք հաւատար Աստուծոյ էութեան : — Ես ալ այդ համոզման վրայ էի երիտասարդութեանս առաջին տարիներու մէջ , սակայն երբ ի քաղաքին Բարիզու ուսայ փիլիսոփայութիւն , մասթեմաթիքական գիտութիւն , բնագիտութիւն , աստղաբաշխութիւն եւ ուրիշ շատ գիտութիւններ , զգաստացայ եւ համոզուեցայ որ չկայ Աստուած , եւ Աստուծոյ էութիւնը ոչ այլ ինչ է՝ հիթէ ոչ խօսք , Բարոճք , պատասխանեց մեծը փութով , ես որ երբեք Բարիզ չեմ գնացած եւ չեմ տեսած իսկ , այդչափ գեղեցիկ գիտութիւններ չեմ ուսած , ի բաց առեալ իմ Բրիստոնէականս եւ մի քանի փոքր բռներ , ի ներկայութեան ձեզ նման մի մեծ գիտնականի , իմ ներքին կենդանի վառ փափաքս զիս կ'ըստիպէ պիտեալ , ուսանիլ , սովորիլ , մի քանի դժուարութեանց լուծում : Բարեհաճեցէք պատասխանել . կարելի՞ է բացատրել այսչափ հիանալի՞ եւ զանազան իրաց էութիւն , առանց աստուածային արարչագործութեան գիմելու : — Այո՛ , եւ ասկէ գիւրդին ինչ կայ : Ո՛վ որ գրոց վրայ տարիներ զոհած է կարող է ուրիշ մեկնութիւն տալ : — Լսեցէ՛ք , կուզեմ շուտով ցուցանել ձեզի թէ ինչպէ՞ս հարկ չկայ Աստուծոյ գիմել , աստղերու աշխարհքի եւ ամեն բաներու էութեանց մասին : — Խնդրեմ , Պարոն , ի նկատի ունենաք մեր աղքատին զլուխը , որ մեծաւ դժուարութեամբ կարող է ըմբռնել մի ուսումնասիրեալ եւ բարձր ապացոյց . շատցէ՛ք այս անգամ բացատրել՝ առանց Աստուծոյ , մի որ եւ իցէ իրի պոյութիւն . . . զոր օրինակ հաւու մը էութիւն : Եւ խօսքի կարգը չչփոխելու համար , հաճեցէք պատասխանել ուսկից՝ ծագում ունի հաւկիթը : — Այս բանակցութեան վերջին մասը՝ ի գահլիճին դռնուղներէն ումանք լսելով . ըստ օրիորդաց բաղձանաց , ամենքը իւրեանց ուշադրութիւնը այդ բանակցութեան դարձուցին : Լուութիւն տիրեց , եւ օրիորդը յառաջ մատոյց իւր խօսքը . — Որովհետեւ դուք կը հաստատէք թէ Աստուած չիք , չնորհք ըրէք պատասխանելու , ուսկից յառաջ կուզայ մի հաւկիթ : — Ի՛նչ չնորհալի , ի՛նչ զաւեշտական հարց . հաւկիթը հաւէն յառաջ կուգայ : — Բարոճք , ուսկից կը ծնանի հաւը : — Ո՛հ բաբէ՛ . դուք եւս գիտէք որ հաւը հաւկիթէն կը ծնանի : — Ուրեմն բարեհաճեցէք պատասխանել , Պարոն , այս երկուքէն ո՞րը յառաջ կըլտէ , հաւը թէ հաւկիթը : — Յիշաւի՛ չգիտեմ թէ զիս ո՛ւր պիտի տանիք այս հաւով ու հաւկիթով . սակայն զձեզ զո՛հ ընելու համար կը պատասխանեմ որ յառաջ քան զհաւկիթը հաւը կըլտէ : —

Ուրեմն եղած է մի հաւ որ ծնած չէ հաւկթէ մը, ըսաւ խնդին օրիորդներէն փոքրագոյնը — Ո՛հ, ներեցէք ակամայ մտա-
ցումանս, հաւկթը հաւէն յառաջ եղած է։ — Ա՛հ, ուրեմն ե-
ղած է հաւկթ մը որ հաւէն չէ յառաջ եկած, պատասխանեց
օրիորդներէն մեծը. — Ստուգիւ . . . անո՞յ պէտք է գիտնալ . . .
այժմ կը ցուցանեմ . . . Հարկ չկայ, միաբերան գոչեցին օ-
րիորդը, արդէն յայտնի երեւցաւ, որ չգիտէք թէ այս երկու ի-
րերէն որքա՞ն առաջ եղած է։ Երիտասարդը չփոթած մնալով,
խօսքին վերջ տալու համար պաշտօնապէս լճուեց՝ որ յառաջ
հաւը եղած է։ — Ըսէ՛ք ուրեմն, գոչեցին ներկայ եղողը ընդ
օրիորդս միաբերան, ո՞վ ստեղծեց այս առաջին մայր հաւը ուս-
կից ծագում ունեցան լողոր հաւերն եւ հաւկթներն։ — Եր-
բոր երիտասարդը պրկունքներն կը խածատէր եւ չգիտէր ի՞նչ
պատասխանելը, այդ միջոցին օրիորդներէն մեծը՝ արհամարհա-
կան հայեացքով եւ խղճալու աչքով երիտասարդին նայելով ը-
սաւ. որովհետեւ դուք չկարողացաք մեր հարցման պատասխան
տալ, ներեցէ՛ք ինձ, թոյլատրելով որ ես հէք տգէտս որ բնաւ
Բարիկ չեմ տեսած, չեմ սովորած այնչափ բարձր գիտութիւն-
ներ, այլ իմ աղքատին Քրիստոնէականս, կը կրկնեմ թոյլա-
տրեցէ՛ք ինձ որ ես ձեր անդ պատասխանեմ։ — Այն որ ի սկըզ-
բանէ առաջին հաւը ստեղծեց, կամ առաջին հաւկթը, զխարդ
եւ կամփք, նոյն ինքն է որ արարչագործեց բոլոր աշխարհքս։
Այս ամեն բանի ստեղծողին մենք Աստուած անուն կուտանք։
Ամաչեցէ՛ք, ով Պարոն, մինչդեռ կ'անպիտանաք բացատրել մի
չքոտի հաւու եւ մի չնչին հաւկթի էութիւն, առանց Աստու-
ծոյ էութեան գիմելու կը յաւակնէիք մեկնել ու բողոքարել բո-
ւանդակ տիեզերաց էութիւն։ Շաչող բուռն ծափահարութիւն
այս վերջին խօսքերուն, եւ անհաւատ երիտասարդը ապշած,
յողթեալ՝ կտրազուլս խոնարհեալ մի մանկամարդ օրիորդի առ-
ջեւ, խոյս տուաւ իսկ եւ իսկ յամօթոյ, այնչափ սրտազին ծի-
ծաղներու եւ ուրախ վաշտի աղսղակներու մէջէն։

(Շարայարելի)

ՍԱՐԳԻՍ ՎՐԴՊ. ՏԷՐ ԱՔՐԱՀԱՄԵԱՆ
Ժողովրդապետ յԱրտառուհ

ԵՐԵՔ ՍՐԲԵԱՆՆ

Սուրբ Աստուած Ամեն՝ Ամենագոր
 Իշխան ի վերայ եղիլոց բոլոր
 Յաւերժաբար զու երկրապագիւ
 Երեւորբեհիւ օրհնաբանելի :

Որ ի վեցրեւեանց րապասաւորեալ
 Յերկինս բրնակիս համայնածաւալ
 Եւ բարեօք լրնուս զարարածքս հոյ
 Կամեցողութեամբ հով սիրահանոյ :

Ընդ հոյ հիացեալ մեծվայելչութիւն
 Յարգանօք յիշեմ ըզհոյ սուրբ Անուն
 Ընդ րսիւն ածեալ աջաց հայեցուած
 Ըզհեզ ես հեշտեաւ նամաչեմ Աստուած :

Յամենայնն այո՛ տեսանեմ ըզհեզ
 Յարեւ ի լուսին ի հազար ստտեղս
 Ըզհեւ ամանակ՝ հոլովն շրջան
 Ջի հրամանաց հոց տարեբք պատկաւ կան :

Հուսկ ուրեմն հատեալ ժամուն վրնահաս
 Կազմակերպութիւն եղծանելի այո
 Յական բօրալիկ հայհայեալ խապաւ
 Ի հիմանց իւրոց հանդեսցի աշխարհ :

Քո յահեղ աւուրն արարք անօրին
 Մերկապարանոց բրնեհցին տմեն
 Անդ բաժին չարեաց լիցի անվերջ հուր
 Եւ երանութիւն արդարոց անցելիւր :

Ծառայիս ի հեզ եղեալ ըզյոյս սէր
 Գրբասցիս յայնժամ Ամենողորմ Տէր
 Որ հեւ նախացեալ անձամբ երկիւղած
 Պաշտեցի ըզհեզ հարց իմոց Աստուած :

միտում ի նախահարց կամ ի սերնդոց իւրոց, եւ օտարի, եւս եւ տարրեր կրօնք զաւանդ անձին, միայն թէ պահուին պարգեւատուութեան վաւերականութեան համար պահանջեալ թէ ու թիւնք:

Յօդ. 69. — Կրնայ պարգեւատուութեան առարկայ ըլլալ վայելումն պտղոց⁽¹⁾ ի շնորհս պարգեւատուին ի կենդանութեան նորին, պայմանաւ յետս դարձնելու զայն պարգեւատուին կամ անոր ժառանգաց, եթէ պարգեւատուն վախճանած է:

Պարգեւատուութիւնն պատճառաւ մահուան ոչինչ է:

Պարգեւեալ իրք՝ պարգեւատուին ժառանգաց կը պատկանին, եւ կրնան պարգեւատուին քով ձգուիլ անօթատուչութեան⁽²⁾ տիտղոսիւ:

ՀԱՏԱԾ Բ. — Պարգեւելի իրաց վրայ

Յօդ. 70. — Պարգեւատուութիւնն անբաժան մասին իրի որ բնութեամբ անբաժանելի է, կը փոխադրէ բնատէրութիւնը տուչութեամբ, միայն թէ անբաժան մասն այն ծանուցեալ եւ որոշեալ ըլլայ:

Անբաժանելի կը համարի իրն այն՝ որ բաժանումն չտանիր կամ թէ բաժանումն անյարմար կ'ընծայէ իրը յոր եւ է գործածութիւն, կամ անյարմար կ'ընծայէ իրը ի գործածութիւն՝ առ որ սահմանեալ էր նախ քան զբաժանումն:

Յօդ. 71. — Պարգեւատուութիւնն անբաժան մասին բաժանելի իրի, թէպէտեւ ըլլայ ի նպաստ անձին՝ որ միանգամայն բնատէր է, բնատէրութիւնը չփոխադրեր, եւս եւ տուչութեամբ, միայն թէ պարգեւեալ մասն բաժնուած եւ զատուած չըլլայ չպարգեւեալ մասէն, եւ հաղորդ չըլլայ անմիջնորդաբար այս մասին հետ եւ զրաւեալ չըլլայ պարգեւատուին ուրիշ բաներէն:

Բաժանելի համարեալ է որ եւ է իր, որ թոյլ կուտայ բաժանումը առանց կորստեան արժողութեան, եւ որ կրնայ օգտակար ըլլալ յետ բաժանման, ինչպէս նախ քան զբաժանումն:

Յօդ. 72. — Եթէ պարգեւեալ իրն հաղորդակից է, գործով բնութեան, պարգեւատուին ուրիշ իրին հետ, թէ երբոր վրաւ է

(1) Usufruit.

(2) Commodatum.

զայն պարգեւատուն եւ թէ՛ երբոր գրաւի անկէ, մինչ իրն այն ընդունակ է բաժանման, պարգեւատուութիւնն չգորեր, եթէ պարգեւատուն անոր բաժանումը ըրած չըլլայ եւ զայն պարգեւատուն տուած չըլլայ, կամ անոր կարողութիւն տուած չըլլայ եւ անիկայ եւս բաժանումը ընելով իրը ստացած չըլլայ:

Եթէ պարգեւեալ իրն հաղորդ է պարգեւատունն ուրիշ բանին հետ՝ գործով մարդոյ, պարգեւատուութիւնն ոչինչ է, երբոր նորին առարկայն գրաւեալ իրն է, միայն թէ բաժնուած չըլլայ պարգեւատունն ուրիշ բանէն:

Պարգեւատուութիւնն վաւեր է, եթէ նոյն խոյ պարգեւեալ իրն գրաւէ պարգեւատունն իրը, եւ կը փոխադրէ բնատէրութիւնը տուչութեամբ, նաեւ առանց բաժանման:

Պարգեւեալ անբաժան իրը ընդունող պարգեւատուն, երբոր նոյն իրն գրաւեալ է եւ չէ բաժանեալ, չկրնար անոր վրայօք տրամադրել վաւերաբար:

Այնպիսին պատասխանատու է իւր գործով եւ զիպուածով կամ գործածութեամբ պատահած կորստեան:

Պարգեւատուն կամ ժառանգք նորին կրնան տրամադրել պարգեւեալ իրի վրայօք, կամ զայն հատուցանել տալ, նաեւ երբոր իրն այն պարգեւեալ ըլլայ արգելեալ աստիճանի ազգականի մը:

Յօդ. 73. — Այն տմեն բան՝ որ չհամարիր ունենալ անհատական գոյութիւն, չկրնար առարկայ ըլլալ վաւեր պարգեւատուութեան, ինչպէս ալիւրն ի ցորենի, իւղն ի շուշմայի, կարգն ի կաթի, եւն.:

Յօդ. 74. — Բաժանելի իրի մը պարգեւատուութիւնն, թէպէտեւ դեռ եւս անբաժան մնայ, վաւեր է անոնց ամենուն համար, որոնք ի միասին ստացող են:

Նոյն իրը չկրնար մէկ անձ մը վաւերաբար պարգեւել ի նպաստ երկուց բարեկեցիկ սեռմանց, որպիսի որ ըլլայ անոնց կացութիւնը, առանց կանխիկ բաժանման, իւրաքանչիւր պարգեւատուն մասը որոշելու համար:

Ի նպաստ երկուց աղքատաց եղած պարգեւատուութիւն իրի, մինչ կատարուի վերոյիշեալ թէութիւններով, վաւեր է:

Յօդ. 75. — Պահանջատէրն կրնայ պարգեւել վաւերաբար իւր պահանջը իւր պարտապանին:

Պարգեւատուութիւնն այն կատարեալ է առանց ընդունելութեան պարգեւատունն:

Դարձեալ կատարեալ է թողութիւն պարտուց, միայն թէ պարտապանն զլանայ վճարել պարտքը: Սակայն եթէ պահանջն ծաղի փոփոխման մը դնէն կամ վաճառմանէ մը՝ որ կ'ըլլայ մեծ քանակութեամբ, հարկաւոր է բացայայտ ընդունելութիւն պարգեւառուին:

Յօդ. 76. — Ոչինչ է պարգեւատուութիւն պահանջի ի չընորհս այնպիսի առիձին՝ որ պարտապան չէ, ի բաց առեալ զդիպուածն լքման⁽¹⁾ պահանջի, կամ սրամաղրութեան՝ որ կ'ըլլայ կտակաւ, կամ կրողութեան՝ որ տուեալ ըլլայ պարգեւառուին պարտապանէն խնդրելու համար փոխանորդութեան տիտղոսիւ, եւ զիպուածն իրական ընդունելութեան:

ՀԱՅԱՍ Գ. — Պարգեւատուութիւնը ընդունելու
ընդունակ անձանց վրայ

Յօդ. 77. — Պարգեւատուութիւնն հաւանեալ ի խնամակալէ ի չնորհս կրտսերոյն՝ որ ենթարկեալ է իւր խնամակալութեան, կատարեալ է զօրութեամբ միակ գործոյն:

Նոյն ինքն պարգեւատուն, հայր կամ մայր կրտսերոյն, կամ ի թերութեան նոցին, որ եւ է ուրիշ անձ, որ խնամք ունի անոր, պարգեւառուի անձը կը ներկայացնէ ստացումը ստանձնելու համար:

Սակայն պարգեւեալ իրն պէտք է որ որոշեալ եւ բաժանեալ ըլլայ, երբոր բաժանելի է, եւ պէտք է գտնուի ի ստացման պարգեւատուին, կամ աւանդապահի⁽²⁾ կամ անօթառուի⁽³⁾ եւ ոչ թէ ի ձեռս գրաւ կամ գրաւական առնողի կամ յափշտակողի:

Չափահասի մը եղած պարգեւատուութիւնն կատարեալ չէ, եթէ ընկալեալ չըլլայ ի պարգեւառուէն կամ անոր փոխանորդէն, թէպէտ եւ պարգեւատուն եւ պարգեւառուն ի միասին տարին հասարակութեամբ:

Յօդ. 78. — Պարգեւատուութիւնն՝ եղեալ օտար անձէ ի չնորհս կրտսերոյն, կրնայ ընդունուիլ որ եւ է անձէ, որ պահպանէ զպարգեւառուն:

(1) Cession de créance.

(2) Dépositaire.

(3) Commoditaire.

Բանավարութիւնը ստացած կրտսեր ընդունելութիւնն վա-
ւեր է, նաեւ ի ներկայութեան հօր:

Յօդ. 79. — Յետ կատարման ամուսնութեան, այրն կրնայ
ընդունել իւր կրտսեր կնոջ եղած պարգեւատուութիւնը, նաեւ
ի ներկայութեան հօր:

Չկրնար նոյնը ընել վաւերաբար ամուսնութեան կատար-
ուելէն առաջ, կամ կնոջ չափահաս ըլլալէն յետոյ:

(Շարայարեյի)

Ա Յ Լ Ե Ի Ա Յ Լ Ք

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ. Գողերու. դէմ. — Իտալացի մը,
Պ. Corradino Parodi ձեռնովացի, նորագիւտ մը հնարած է, ու-
րով տան մը դէմ լարուած գողութեան գործողներն կը յայտնէ:
Մեքենային կազմութիւնն տակաւին ծանօթ չէ մեզ. կը հաղոր-
դենք արդիւնքն:

Ենթադրենք թէ տանուտէրն ունենայ այդ գործիքն. գողը
գիշեր ժամանակ կը մտնէ ներս. յայտնապէս, Հաղիւ թէ դուռն
կամ պատուհանն կը բանայ՝ միութեան մէջ դրուած գործիքէն
փայլ մը կը շանթէ. գողն՝ ապշութեան մէջ կ'ամ ոչ՝ իսկոյն լու-
սանկարուած է անդ ապակեայ տախտակի մը վրայ որ ինքն ի-
րեն կ'իյնայ՝ երկրորդ պատկեր մը չընդունելու համար: Լոյսն
անմիջապէս կը մարի, գողին չգործակցելու համար. այլ հաղոր-
դական թել մը դռնապանին կամ այլոց սենեկին մէջ կը հնչե-
ցնէ զանգակն, եւ երկրորդ թել մը՝ մերձաւոր ոստիկանու-
թեան հետ հաղորդուող՝ կը հեռաձայնէ:

ԲԱՆԱԾԱԿԱՆ. Շերեփօնի միջատ. — Շերեփօնի (li-
bellule) երկայն եւ նուրբ մարմնով գունացոյն երեւութով մի-
ջատ մ'է. երեք կերպարանափոխութիւն ունի. էգերն ջրոց
վրայ կը ծրտեն իրենց ձուքն, ուսկից մանր թրթուրներ կը ծը-
նին, երկայն թաթերով եւ դիւրաշարժ յօդիւք: Հարսնեկի վի-
ճակին մէջ գորշագոյն են, կրծոց վրայ երկու մանր թեւերով,
ջրեղէն բոյսերով սնունդ կ'առնուն. վերջին կերպարանափո-
խութեան չորս երկայն եւ թափանցիկ թեւեր կ'առնու, մե-
ծամեծ աչքերով:

Պ. Carles Barrois Լիլի կենդանաբանութեան ուսուցիչն 1895ին հետաքրքրական դիտողութիւն մը կատարած է այս միջատին վրայ: Սեպտեմբեր ամսոյն մէջ կը դիտէ որ դիւզին մեծ ճամբուն վրայ՝ քաղաքէն դուրս՝ շերեփճճիներու գունդագունդ դէզ մը դէպի հեռագրական թիւն կը պնդին. նոյն դիրքով ամենքն կը շարունակեն թիւն վրայ, իրաննին թիւնն առանցքին տալով, եւ գլուխնին դէպ ի արեւմուտք. այնպէս զի փորերնին հեռագրական թիւն վրայ 25° ի անկիւն կը ձեւացունէր, մինչդեռ աչքերնուն ուղղութիւնն դէպ ի մուտս եզոյդ արեւուն դարձած էր:

Դիտողութիւնն առանց հատանելու՝ կը տեսնէ որ նորանոր գունդեր կը խուժեն. նախ՝ առաջնոց վրայ կարծես թափուողելով, ապա սակաւիկ ինչ հեռի: Յական թօթափել նախկին միջատք յանկարծական շարժմամբ մը փորերնին կը բարձրացունեն հեռագրական թիւն վրայէն մինչեւ 45° անկեամբ. նորեկ շերեփճճին օգուտ քաղելով այդ շարժումէնքէն՝ կը ղետեղի թիւն վրայ: Իւրաքանչիւրոց հեռաւորութեան չափն էր առ առաւելն 0,30 մեղրի, իսկ առ նուազն 0,10, միջինն՝ 0,20 մեղրի: Դիտելով շարունակ՝ տեսաւ որ ոչ մի նորեկ ուղղակի թիւն վրայ կանդ կ'առնէր. այլ նախ առաջնոց վրայ հանգիստն կատարելով՝ անոնց ազուցն շարժումէն օգուտելով կը կռուէր մետաղեայ թիւնն: Միշտ դէպ յառաջ՝ դէպ արեւմուտք՝ դէպ յարեւ կը դիմէին ամենքն ալ, բաց տեղ մը բուսական էր գտնել: Ամենուն դիրքն նոյն էր. ամենքն ալ անշարժ կեցած էին:

Ինչ էր այս. թմբեր գուցէ, արեւմտեան անժանօթ մազնիտական զօրութեանն: Դիտելի է միջատաց միշտ դէպ ի մուտս եղող արեւուն մօտին. ոչ մին ընկերաց միոյն ետեւն անցաւ. այլ միշտ յառաջ. գողցես կը վախնար թէ մի գուցէ արեւէն զինքն արգիլէ. առ նուազն 0,10 մեղրի անջրպետն կար իրարու մէջ: Այլ դիտելիք, ճամբան եւ ընդ նմին հեռագրական թիւն դէպ ի հարաւ կը ծռէր քանի մը քայլ անդին. անդ եւ ոչ մի միջատ. գողցես ուղղութեան չեղելովն՝ անհաճոյ էր այդ ճճեաց:

Ըստ Պ. Ch. Barrois 60,000 է աւելի էին այդ ճճեակք: Արեւմուտքէն դէպ արեւելք 12 քիլոմետր տեղ ընթացաւ, հետաքննութեան յազուրդ տալու համար, բոլոր երկայնութեամբ նոյն միջատներ թիւնն գրաւած էին: Մերթ մին կամ միւսն կը թողուր իր դիրքն, այլ իսկոյն կը դառնար, ոչ իր առջի տեղն, այլ քանի մը մեղր միշտ առաջ դէպ յարեւ:

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՍՐԲՈՒՀԻ ՄՈՆԻԳԱՅԻ

ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ

ՅՈՎՀԱՆՆԵՍ Վ. ԱՔԻԿԵԱՆ

(Շարունակութիւն տես քիւ 22)

Մեր ճամբորդները մէյ մ'ալ Զիվիդա-Վէքիա կը հանդիպին. հոն պատահած պէպքի մը յիշատակն աւանդութիւնը պահած է մեզի, որն որ վերը ըսածնիս կը հաստատէ. այսինքն թէ Օգոստինոս՝ նոյն իսկ ճամբորդութեան մէջ իմաստասիրական եւ աստուածաբանական ուսմունքն առաջ կը տանէր. Այն երկար ժամերու միջոց երբ յաջող հովի կ'ըսպասուի նաւելու համար, Օգոստինոս Զիվիդա-Վէքիայի ծովափանց վրայ ժուռ կուգար, եւ ամենասուրբ Երրորդութեան խորհրդոյն քիչ մը յանդգնութեամբ խելք հասցնելու կը ճգնէր. յանկարծ կը տեսնայ առջեւը շնորհալի մանկիկ մը, որն որ աւագի վրայ պզտիկ փոս մը բացած՝ խեցիով մը ծովուն ջուրը այն փոսին մէջ կը կրէր. սուրբը կանկ կ'առնու՝ կը գիտէ տղան, եւ քաղցր ծիծաղով մը կը հարցնէ՝ թէ Վի՞նչ է ըրածդ, բոլոր Ովկիանոսի ջուրն այն փոսին մէջ լեցնել է արդեօք նպատակդ : — Ինչո՞ւ կը ծիծաղես, վրայ կը բերէ տղան սիրուն ծանրութեամբ մը, աւելի դիւրին է բոլոր Ովկիանոսին ջուրն այս ծակին մէջ սեղմեցնել. քան թէ քու խելքիդ մէջ ամենասուրբ Երրորդութեան անըմբռնելի Ովկիանոսը :» Դեռ կը ցուցուի այն ծովափանց վրայ այս նշանաւոր դէպքին յիշատակարանը՝ կանգնուած ի հինաւուրց հետէ ի պատիւ սուրբ Օգոստինոսին :

Մեր ճամբորդները Զիվիդա-Վէքիայէն Հոռմ կ'անցնին. կարելի բան է որ մինչդեռ Իսալիոյ երկրին իրենց վերջին հրաժեշտը պիտի տան, չգան չնուիրագործեն Պետրոսի եւ Պօղոսի փերեզմանաց վրայ, Օգոստինոս՝ իւր նորածին հաւատքին

հրճուանքը, եւ Մոնիգա՝ իւր գտնուած որդւոյն համար զգացած երջանկութիւնն, եւ որովհետեւ երկուքին ալ սիրտը կրօնական կենաց համար կը տռփայ, եւ մինչդեռ նոյն դիտմամբ ճամբորդութիւննին երկնցուցեր էին Ապենինեանց ձորերն իջնալով, կրնան զսոնց առնել Հռովմ քաղաքը, ուր կրօնաւորաց եւ կուսանաց վանատուններն իրենց բարեպաշտական ոգւոյն առատաձիր անունդ մը կրնային ընծայել, ինչպէս որ օր մը Օգոստինոս անոնց թիւը եւ սրբավայել եւ սքանչելի վարքը՝ բոլոր աշխարհքիս պիտի հռչակէ:

Ըստ այնմ Հռովմ քաղաքին այցելութիւն ընելին տարակոյս չվերցնէր. բայց ձմեռը մօտ էր, եւ արդէն Ապենինեանց զազաթր ձիւնը ճերմակցուցած ըլլալով, քանի մ'որ միայն կըրցան կենալ քրիստոնէութեան մայրաքաղաքին մէջ. նա մանաւանդ Մոնիգա իւր որդւոյն կրծացաւութենէն ալ կը վախնար՝ ուստի կը փութան Օսթիա կուգան, ուսկից ժամ մ'առաջ Ալիբիկէ անցնելու համար նաւ մը գտնալու յոյս ունին:

Բայց հարկ կ'ըլլայ քանի մ'որ Օսթիա սպասել. հոն երկրորդ անգամուան համար Մոնիգա մտաց յափշտակութիւն մը ունեցաւ, որն որ թէպէտ եւ առաջինին չափ ուժգին չեղաւ, սակայն շատ աւելի ազնուացուց իւր հոգին: Իտալիոյ սեփական եղող՝ աշնանային զուարճալի եւ զեղեցիկ իրիկուն մը, երբ արեւը մարը մանելու վրայ՝ իւր վերջին ճառագայթներովը կը փափկացնէր ծովուն ընդարձակ եւ թափանցիկ անապատը, Մոնիգա՝ ծովեզերեայ տան մը լուսամտին առջեւ նստած է. Օգոստինոս՝ ինքն ալ կուգայ մօրը քով կը նստի տեսարանին պեղեցկութիւնը վայելելու համար: Երեկոյեան լուսթիւնն, երկնից կտուրին չքեղութիւնն, այնպէս անեղբ րարածութիւնը, մեծուղոյն գեռ եւս թէ Մոնիգայի եւ թէ Օգոստինոսին սիրտերը լեցընող ցնծութեան անհունութիւնն, եւ բնութեան լուսթիւնէն շատ աւելի ազդու իրենց ներքին խաղաղութիւնը. այս ամեն բաներն անզգալաբար կը վերացընեն իրենց հոգիքը, եւ չըրթունքներէն այնպիսի խօսակցութիւն մը կ'ըսկսի թափել, որ աշխարհայինն հետ ամենեւին բաղդատութիւն մը չկրնար ունենալ. «Մօրս հետ այն լուսամտին առջեւ առանձին նստելով կ'ըսէ սուրբ Օգոստինոս, սկսանք խօսակցիլ անպատմելի անուշութեամբ մը, մոռնալով անցեալը, նկատելով սոսի ապագայն, կը հարցնէինք իրարու թէ ինչ կրնար ըլլալ յաւիտենական կենաց մէջ օրքոց երանութիւնը, այն երանութիւնը զոր աչք մը

չէ տեսած, ականջ մը չէ լսած, եւ մարդու միտքն անգամ չէ ինկած ամենեւին: Եւ կը հառաչէինք հոգեղէն շրթունքներով այն գերազոյն կենաց աղբիւրներուն ետեւէն, որ ի քեզ են, ո՛վ Աստուած իմ, որպէս զի մենք ալ անոնց ջրերէն արբենալով զօրանայինք, եւ եթէ կարելի ըլլար՝ ըմբռնէինք այն բարձրագոյն նպատակը:

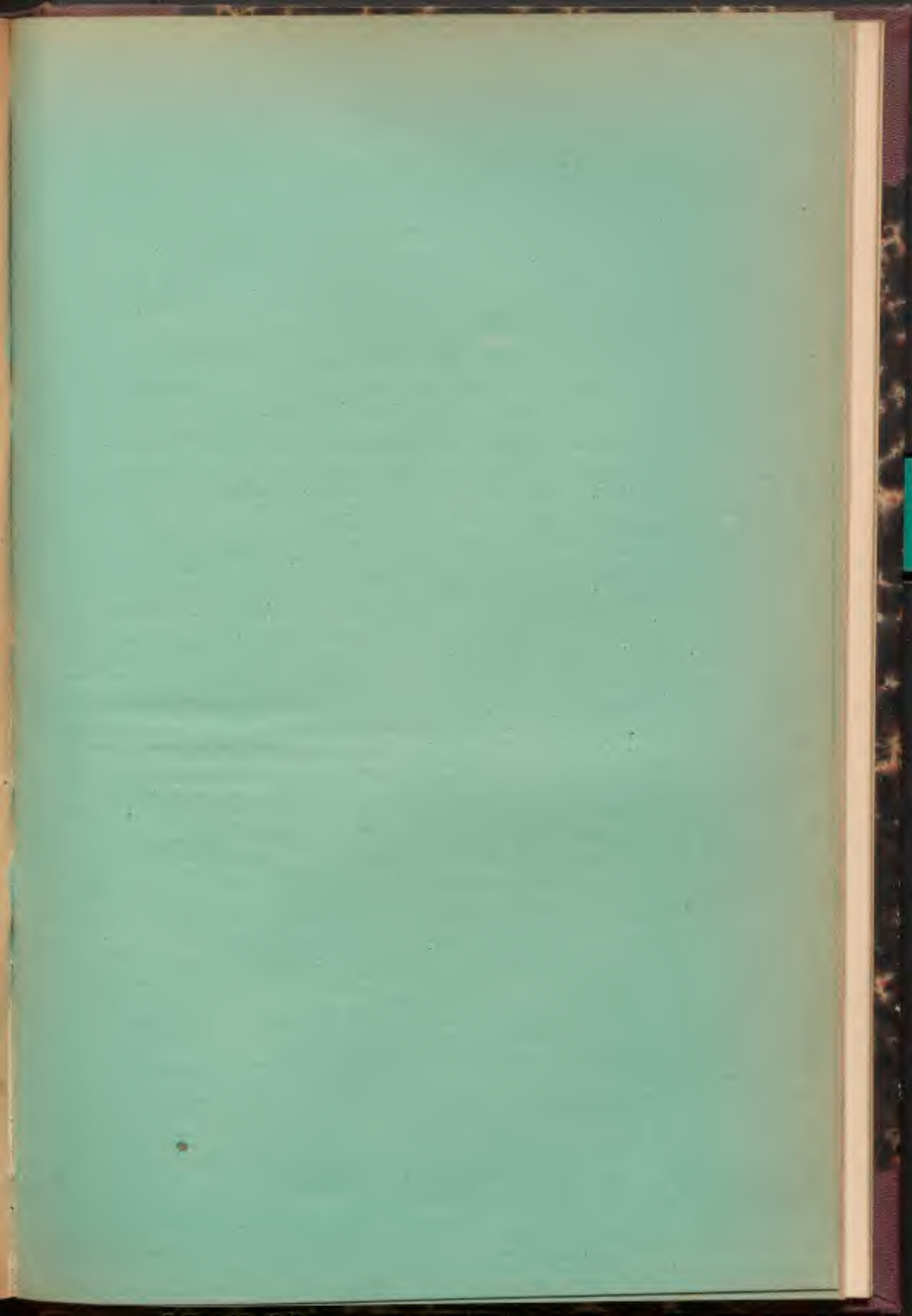
« Եւ իսկոյն տեսանք եւ հասկըցանք որ այս աշխարհքիս ամենափառաւոր չքեղութիւնը, զգայարանաց ամենազօրաւոր հրճուանքն եւ որ եւ իցէ վայելքն՝ ոչ միայն այն երանութեան հետ բաղդատուելու արժանի չէին, այլ անոնց խօսքն անգամ ընկն անպատեհ էր:

« Ուստի նոր սիրոյն հրով վառուած՝ զիմեցինք զէս ի այն անխախտելի երանութիւն, հետզհետէ աչքերնուս առջեւէն անցունելով երկնային բաները, զլուսններնուս վրայ քաշուած այն ընդարձակ կամարն, որն որ արեւուն յետին ճառագայթներէն եւ նորատես աստեղաց եւ լուսնոյն մեղմագոյն կայծերէն փառաւորապէս լուսաւորուած էր: Եւ քու հրաշալի՝ նիւթական արարածներուդ տեսութիւնէն աննիւթականներն անցնելով, նկատեցինք հոգիքը. բայց հոն ալ չկրցանք հանգչիլ, եւ աւելի վեր սլանալով հասանք վերջապէս այն յարկաց մէջ, ուր ճշմարիտ կեանքը կը բնակի՝ ճոխ, անեղր եւ յաւիտենական: Հազիւ թէ հառանք եւ նշմարեցինք այն կեանքը, այնպիսի սիրոյ սքանչելի շարժմունք մը զգացինք քեզի համար, ո՛վ Աստուած իմ, այնքան յանդուգն եւ այնքան զօրաւոր շարժմունք մը, որով եկանք եւ շօշափեցինք զքեզ սրտի շօշափելեօք: »

Սրբուհի Մոնիզային եւ սուրբ Օգոստինոսին սրտի ցայտով մը հասնելնին մինչեւ առ Աստուած, եւ այսպէս ըսելու համար, շօշափելնին զԱստուած սրտի շօշափելեօք, ահաւասիկ այս է որ մտաց յափշտակութիւն կամ հիացմունք կ'անուանենք. որչափ ժամանակ տեսեց արդեօք այն մունջ եւ վերացեալ վիճակը, չենք զիտեր, իրենք ալ չեն կրնար ըսել մեզի. որովհետեւ ամեն արտաքին կարողութեանց միանգամայն անզօրութեանը ատեն, զոր մտաց յափշտակութիւն կ'անուանենք, երտնելի հոգւոյն վրայ ժամերը չեն ճնշեր. դար մ'ալ տեսելու ըլլայ այն վիճակը, փայլակի արտադրութեան պէս անցած պիտի ելլէ իրեն. վարագործի մը պէս, որուն բացուելը եւ գոցուելը մէկ կ'ըլլայ: Ուստի այնպիսի երջանիկ վիճակ մը դառն հառաչանքով մը միայն կրնայ թողուիլ « Հառաչանք մ'արձակեցինք,

կըսէ Օգոստինոս , երբ ստիպուեցանք դարձեալ վարի յարին իջնալ . միտքերնիս եւ սիրտերնիս գէթ հոն գերի թողլով , արբ-
տում տխուր դարձանք երկրիս վրայ , ուր կը տիրէ բերանի աղ-
մուկն եւ լեզուի խօսակցութիւնն , որն որ սկիզբ եւ վախճան
մ'ունի » Այն լուռ միջոցէն ետեւ , յորում սրբունի Մոնիգայ եւ
սուրբ Օգոստինոս աստուածային տեսութենէ հիւսցած՝ մոռցեր
էին զիրար , դարձեալ խօսակցութիւննին առաջ կը տանին , զրե-
թէ հետեւեալ կերպով . « Ենթադրենք որ՝ կ'ըսէին , դտնուի այն-
պիսի հոգի մը , որ յինքն պարունակէ միանգամայն ամեն լուռ-
թիւնները , անանկ որ լռէին այն հոգւոյն ամեն կիրքերը , լռէին
երկրիս վրայի , ծովուն , օդին եւ երկնքի մէջ տիրող ամեն ըն-
դունայն աղմուկները . լռէին երազները , երեւակայութիւնը ,
խօսակցութիւնները , ձեւերը , մէկ խօսքով լռէին ամեն անցո-
ղական իրերը . եւ աւելի առաջ ալ երթալով , հնթադրենք որ
լռէր նաեւ այն աստուածային ձայնն , որ արարածներու բերնով
կը խօսի մեղի հետ եւ կ'ըսէ . « Մենք մեզմէ եղած չենք , մեզի
գոյութիւն տուողն Այն է՝ որ յաւիտենականութեան մէջ ունի
էութիւն » Եւ այն ընդհանուր լուութեան մէջ նոյն ինքն Աստ-
ուած խօսէր այն հոգւոյն հետ , ոչ արարածներու միջնորդու-
թեամբ , այլ ուղղակի . ոչ մահկանացու լեզուով , եւ ոչ խսկ հրեշ-
տակաց ձայնով , ոչ կայծակներու որոտմամբ , ոչ առակներով եւ
ոչ նմանութեամբ . այլ ինքը դէմ յանդիման . ինչպէս որ մենք
քիչ մ'առաջ զգացինք . վերջապէս ենթադրելով որ այն գեր ի
վերոյ հայեցողութիւնը միշտ տեսէր , եւ ստորին կարգի տե-
սութիւնք բոլորովին զաղրելով , այն միայն ազդէր եւ յափշտա-
կէր նկատող հոգին , եւ կեանքն ալ սոյն օրինակ յաւիտեանս
շարունակէր , միթէ սա չէր ըլլար այն երանութիւնն որուն հա-
մար գրուած է . « Մուտ յուրախութիւն Տեառն քոյ »

(Շարայաբէլի)

ՊԱՏԿԵՐ տասն է հինգ օրը մի անգամ կը հրատարակուի

Բաժանորդագրութեան տարեկան գինն է
Կ. Պօլսոյ համար 40 դահեկան.
Գաւառաց եւ օտար երկիրներու համար
ըղբատարի ծախքն ի միասին հաշուելով 50 « «

Խըրաքանցիշը թիւ 2 դահեկան

ՊԱՏԿԵՐԻ խմբագրատունն է ի Բերա, Եեշիլ փողոց
Թիւ 1, ուր պետք է դիմել բաժանորդագրութեան եւ թերթին
վերաբերեալ այլ ամենայն խնդրոց համար :

RÉDACTION DU BADGUERE

Constantinople, Péra, rue YÉCHIL N° 1

معارف نظارت جلیله سنک رخصتیه طبع اولمشدر